

Müfredat Planı

1. Giriş
2. Değişkenler, deyimler ve cümleler
3. İşlevler (Fonksiyonlar): def
4. Koşul ifadeleri: if, elif, else
5. Ürün veren işlevler: return
6. Yineleme: while
7. Dizgiler: for
9. Listeler
10. Modüller ve dosyalar
11. Özyineleme ve istisnalar
12. Sözlükler
13. Sınıflar ve nesneler: class

Bilgi

- Yrd.Doç.Dr.Nurettin Şenyer
- Arş.Gör. Emre Gürbüz
- Arş.Gör. Erdem Alkım
- Yardımcı kitaplar: BBGD, İstihza, ...

Bilgisayar Bilimcisi Gibi Düşünmek

TODO:

Program

Program: bilgisayara bir işlem yaptırmak için belirli bir sırada biraraya getirilmiş komutlar dizisi (TDK Güncel Türkçe Sözlük, küçük değişikliklerle)

-- *TDK, Türkçe Güncel Sözlük*

Program → Tarif

- basitleştirilmiş bilgiişlem süreci: girdi(ler) → işlem → çıktı(lar)
- “işlem”in tarifi
- yemek tarifi gibi...

Yemek tarifi

→ omlet yap

Yemek tarifi

→ omlet yap

→ nasıl?

Yemek tarifi

→ omlet yap

→ nasıl?

```
1 malzemeleri hazırla
2 bir kaseye yumurtalar kır
3 tuz ekle
4 isteğe göre peynir ekle
5 karışımını çırp
6 tavaya yağ ekle
7 tavayı kızdır
8 kasedeki karışımı tavaya döök
9 omleti pişir
10 tabağa servis yap
```


Program ve yemek tarifi

→ girdiler

→ yumurta, tuz, yağ...

→ çıktı

→ omlet

→ yürütme sırası

→ önce tuz, sonra yumurtalar olmaz

Bilgisayar – otomatik yemek makinesi

→ böyle bir icat bildiğimiz kadarıyla yok

Bilgisayar – otomatik yemek makinesi

- böyle bir icat bildiğimiz kadarıyla yok
- ama olduğunu varsayalım

Bilgisayar – otomatik yemek makinesi

- böyle bir icat bildiğimiz kadarıyla yok
- ama olduğunu varsayalım
- mekanik aksamı olan bir tür bilgisayar

Otomatik yemek makinesi

- tarifi **belirli kurallar çerçevesinde** yazıyor ve makineye **yüklüyoruz**
- “belirli kurallar” → bir tür **dil**, programlama dili
- **makine komutları yorumluyor**
 - bu noktada anlayamadığı bir komutla karşılaşabilir mi?
 - anlayamazsa devam da edemez
- **makine herşeyi doğru anlamışsa çalışmaya hazır, fakat:**
 - girdi gerekiyor
 - girdi yoksa çıktı da yok
- **girdiler (yumurta, tuz vb) verildiğinde çalıştır düğmesine basıyoruz**
 - ve belirli bir süre sonra çıktı üretiliyor: omlet

Benzetmenin ögeleri

Otomatik yemek makinesi

- **tarif**
- tarifin hazırlanması
- tarifi yazan, **ahçı**
- tarifin yazıldığı dil
- tarifin yorumlanması
- hatasız yorumlanmış tarif
- yemeğin yapılması
- somut girdiler: yumurta ...
- somut çıktı: omlet

Benzetmenin ögeleri

Otomatik yemek makinesi

- **tarif**
- tarifin hazırlanması
- tarifi yazan, **ahçı**
- tarifin yazıldığı dil
- tarifin yorumlanması
- hatasız yorumlanmış tarif
- yemeğin yapılması
- somut girdiler: yumurta ...
- somut çıktı: omlet

Bilgisayar

- programın kaynak **kodu**
- yazılımın geliştirilmesi
- **programcı** (geliştirici)
- programlama dili
- programın derlenmesi
- derlenmiş program
- programın çalıştırılması
- soyut girdiler (sayı vb)
- çıktı: soyut/somut, muhtelif

Doğal diller

Arabic

السلام للعالم أجمع

Armenian

Խաղաղությունը աշխարհում բոլորի համար է

Azerbaijani

Yaşasın sülh bütün dünyada

Bengali

বিশ্ব শান্তি বিরাজ করুক ।

Belorussian

Няхай будзе мір чалавецтву ва ўсім свеце

Bislama

Bambae pis i stap long wol

Bulgarian

Нека пребъде мира по света

Burmese

တက္ကလူသားများငြိမ်းချမ်းရေးကိုပီတိဝေ။

Cambodian

សូមឱ្យពិភពលោកឆ្លាតសន្តិភាព

Danish

Må fred herske på jorden

Dari

برقراریاد صلح در جهان

Divehi

މުޢާމަދުގެ ދަށުން ދުނިޔޭގެ ހުރިހާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން ހުޅިވާ ހުޅިވާ ހުޅިވާ

Dutch

Moge vrede heersen op aarde

Dzongkha

འཇམ་ཐུང་འཇམ་ཐུང་འཇམ་ཐུང་གི་མཉམ་མཉམ་མཉམ་ཅི་ཅི

Icelandic

Megi friður ríkja á jörð

Indonesian

Semoga damai di dunia

Italian

Che la pace regni sulla terra

Japanese

世界人類が平和でありますように

Kazakh

Адамзатқа бүткіл дүниеде бейбітшілік болсын

Kinyarwanda

Amahoro n'aganze kw'isi hose

Ikiribati

Ke e teimatoa te rau i aonnaba

Kirundi

Amahoro yosasagara mw'isi yose

Korean

세계인류의 평화가 이룩되도록

Macedonian

Нека мирот завладее на земјата

Magyar

Legyen béke a földön

Malay

Semoga damai di dunia

Maltese

Jalla l-paċi ssaltan fid-dinja

Marshallese

Ainemon an had ion lol in

Portuguese

Que a paz prevaleça no mundo

Romanian

Fie pace pe Pămînt

Russian

Да будет мир человечеству во всем мире

Samoan

la malo pea le filemu i le lalolagi

Sinhalese

ලොවෙහි සාමය පවතිට

Slovene

Naj mir zavlada svetu

Slovak

Nech pokoj vždy vládne na Zemi

Somali

Dunidu nabad ha ku waarto

Spanish

Que la paz prevalezca en la tierra

Thai

ขอให้สันติภาพจงมาสู่โลก

Tigrinya

ሰላም ኣብ ዓለም ይስፈን

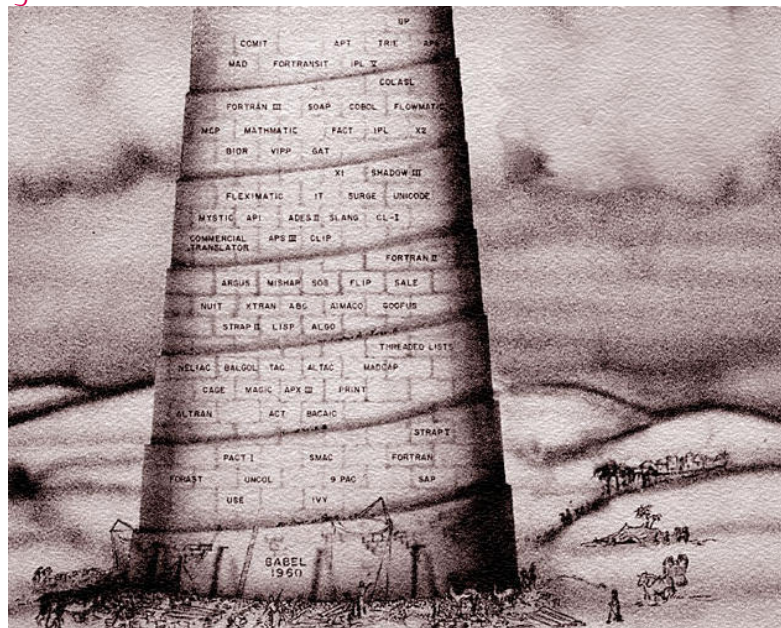
Tongan

Fakatauange ke toka 'a e melino 'i mamani kotoa

Turkish

Dünyada barış daim olsun

Programlama dilleri

Doğal diller - Programlama dilleri

Doğal diller

- Türkçe, İngilizce, Zuluca ...
- belirli kurallar: gramer, sözdizimi
- yapıtaşları: kelimeler, noktalama işaretleri
- yanlış ifade → yanlış anlam
- ifade gücü, belagat

Doğal diller - Programlama dilleri

Doğal diller

- Türkçe, İngilizce, Zuluca ...
- belirli kurallar: gramer, sözdizimi
- yapıtaşları: kelimeler, noktalama işaretleri
- yanlış ifade → yanlış anlam
- ifade gücü, belagat

Programlama dilleri

- Python, C, Icon ...
- belirli kurallar: gramer, sözdizimi
- yapıtaşları: yerleşik kelimeler, deyimler
- yanlış kod → hatalı program
- ifade gücü, usta işi kod

Bilg.Bil. X Problem Çözme

→ bilgisayar bilimcisi için tek ve en önemli yetenek **problem çözmedir**

Problem nedir?

Problem,

- bir işlemin, otomasyonunun yada bilimsel hesaplamanın bilgisayarla çözülmesi fikrinin ortaya çıkması
- beyinle çözülmesi imkansız veya çok zor ve/veya zaman alıcıdır, hamaliyedir

Problem çözme

- problemi formüle et,
- çok sayıda çözümün üzerinde kafa yor ve yaratıcı düşün,
- bulduğun çözümü açık ve kesin ifade et
- son adımı bilgisayar ortamında ifade ediyorsak ortaya çıkan ürün \implies **program**
- ifade dili: programlama dili
- adım adım açıklama: algoritma

Neden programlama?

- **ancak** programlama yoluyla çözebileceğiniz problemlerle meslek hayatınız süresince sıklıkla karşılaşabilirsiniz
- mühendislik seviyesinde bilgiişlem okur yazarlığının bir parçası

Python?

- Python **çok yüksek düzeyli bir programlama dili**
- yani omlet yap'a yakın ifadelerle programlar yazabileceksiniz

Dil ve seviye

- yüksek seviyeli x düşük seviyeli: makine dili/birleştirici dil - C
- Python/C++/Java
- makineye özel x taşınabilir
- kodlama süresi
- okunurluk-anlaşılrlık
- makine diline (1/0) çevrim

yüksek seviye-->düşük seviye geçişi

- bu amaç için iki yaklaşım kullanılır: **yorumlayıcı**, **derleyici**
- **yorumlayıcı**: yüksek seviyeli programı adım adım okur ve işletir, söylediklerini yerine getirir
- **derleyici**: **program kodunu bilgisayarın anlayacağı dile çevirir.**
 - girdi koduna: **kaynak kod**
 - elde edilen yeni koda: **hedef kod** veya **çalıştırılabilir kod**
 - bir kez hedef kod elde edildikten sonra defalarca çalıştırılabilir (sonsuz kez!)
- **modern dillerin çoğu iki işlemi de kullanılır**
 - program önce düşük seviyeli bir dile derlenir: **byte kod**
 - sonra **sanal makinede** yorumlanır
- Python, yorumlamalı bir dildir

Python'un künyesi

- GvR (Guido Van Rossum) tarafından geliştirilmiş
- 17 yaşında (1991)
- Piton yılanı değil "Monty Python" adlı İngiliz komedisi
- GvR şimdi Google'da
- Python her yerde: Google Apps, GUI, Blender, ...
- dinamik X statik tipllemeli
- çoklu platformlu

DOCTOR FUN

6 Apr 2000

Copyright © 2000 David Farley, d-farley@metalab.unc.edu
<http://metalab.unc.edu/Dave/drfun.html>

This cartoon is made available on the Internet for personal viewing only. Opinions expressed herein are solely those of the author.

kabuk x betik

→ yorumlayıcının iki modu vardır: kabuk ve betik

Kabuk

→ DEMO

```
>>> print 1 + 1  
2
```

→ Kabukta `print 1 + 1` yazdık,

Kabuk

→ DEMO

```
>>> print 1 + 1  
2
```

→ Kabukta `print 1 + 1` yazdık, Python yorumladı ve

Kabuk

→ DEMO

```
>>> print 1 + 1  
2
```

→ Kabukta `print 1 + 1` yazdık, Python yorumladı ve 2 çıktısını üretti

Kabuk

→ DEMO

```
>>> print 1 + 1  
2
```

→ Kabukta `print 1 + 1` yazdık, Python yorumladı ve 2 çıktısını üretti

→ `>>>`: Python'un bilgi istemcisi (prompt)

→ Windows :>

→ Linux \$

Betik

- DEMO
- dosyaya yaz, kaydet ve Python'la yorumla
- oluşturulan dosya: **betik dosyası**

Betik

Betik oluştur: adı örneğin

ilkprogram.py

→ daha iyisi 01ilk_prog.py

→ py-Python program uzantısı

```
1 print 1 + 1
```

Betik

Betik oluştur: adı örneğin
ilkprogram.py

→ daha iyisi 01ilk_prog.py

→ py-Python program uzantısı

```
1 print 1 + 1
```

Betiği yorumla,

```
1 $ python ilkprogram.py
2 2
```

Kabuk x betik

- kabuk: karalama alanı
- betik: gerçek programlar buraya

1.2 Program nedir?

Program: hesaplamayı gerçekleştirmek için gereken birbirini izleyen yönergelerden (komutlardan) oluşan yapıdır.

hesaplama: matematiksel-kök hesabı; sembolik: metin arama, değiştirme; derleme

Program

programlar üç esas parçadan oluşur: girdi, işlem ve çıktı

girdi: Klavyeden, dosyadan veya başka bir aygıttan veriyi alma.

işlem: alınan veriler üzerinde çözüme götüren adımları uygulama.

çıkıtı: Ekranda veriyi görüntüleme veya veriyi bir dosya ya da başka bir aygıtı gönderme.

İşlemler

işlem öbeği matematiksel, koşullu yürütme ve tekrarlamalar içerir

matematik: Toplama, çarpma gibi bazı temel matematiksel işlemleri gerçekleştirme.

koşullu yürütme: Belirli durumlar için sınaama yapma ve uygun cümle sırasını çalıştırma.

tekrarlama: Bazı eylemleri genellikle ufak tefek bazı değişikliklerle tekrar tekrar yürütme.

Hata ayıklama (degug)

- programlama karmaşıktır
- hatalar olur
- programlama hatalarına **bug** denilir
- bu hataların bulunup, düzeltilmesi işlemine **debug** denilir (hata ayıklama)
- üç tür hata vardır: sözdizimsel, çalışma zamanı ve anlambilimsel.

Sözdizimsel (syntax error)

- programın yapısıyla alakalı
- Türkçe cümle büyük harfle başlar, noktalama işaretleri vs
- Türkçe'de göz ardı edebilirsiniz Python asla
- hata mesajı verip çıkar, bir şey üretemez

```
1 >>> 3 + * 9
2     File "<stdin>", line 1
3         3 + * 9
4         ^
5     SyntaxError: invalid syntax
6 >>>
```

Çalışma zamanı

→ program çalışırken ortaya çıkar

→ **istisna** da denilir

```
1 >>> 10 * (1/0)
2 Traceback (most recent call last):
3   File "<stdin>", line 1, in ?
4   ZeroDivisionError: integer division or modulo by zero
5 >>> 4 + spam*3
6 Traceback (most recent call last):
7   File "<stdin>", line 1, in ?
8   NameError: name 'spam' is not defined
9 >>> '2' + 2
10 Traceback (most recent call last):
11   File "<stdin>", line 1, in ?
12   TypeError: cannot concatenate 'str' and 'int' objects
```

→ try-except

Anlambilimsel

- program çalışır, fakat doğru sonuç üretmez
- sorun yazılı program değil, çözüm kısmıdır
- bu tür hataları ayıklamak zordur

Deneyisel hata ayıklama

- dedektiflik
- bazıları için programlama ve hata ayıklama aynı şeydir
- çalışır küçük bir kodla başla
- yeni eklentiler, hata ayıklayarak ilerle
- docstring, doctest

biçimsel ve doğal diller

- **doğal** diller: konuştuğumuz diller. Tasarlanmamıştır, doğal bir şekilde günümüze gelmiştir.
- **biçimsel** diller: tasarlanmış/geliştirilmiş diller.
- Matematikteki sayılar ve semboller.
- Kimyacıların molekül gösterimi
- **programlama** dilleri de hesaplamaları ifade etmek için tasarlanmış biçimsel dillerdir.
- katı kurallar vardır.

Token

→ sözdizimsel kurallar: **token** + tokenların dizilişi.

token: dilin temel öğeleridir: kelimeler, sayılar, karakterler vs.

→ tokenların nasıl dizildiği de önemlidir.

tokens

- token, karakter dizisidir (dizgi).
- kurala göre kategorize edilir
- parser yardımıyla parçalara ayrıştırılırlar

tokens

- token, karakter dizisidir (dizgi).
- kurala göre kategorize edilir
- parser yardımıyla parçalara ayrıştırılırlar

ör. $\text{sum} = 2 + 3$ ifadesinde

- sum : belirteç (identifier, nesne) tokenı
- 2 ve 3: sayı tokenı
- $+$: toplama işleci/tokenı

Ayrıştırma (parsing)

Ayrıştırma (parsing): cümlenin yapısını çözme süreci

Doğal x biçimsel dil ayrımları

- **belirsizlik**: Doğal diller belirsizlikle doludur, kişiler bağlamsal ipuçları ve diğer bilgilerden yararlanarak bu belirsizliği aşarlar. Biçimsel diller neredeyse veya tamamen belirli olmak üzere tasarlanmıştır. Bunun anlamı cümlelerin sadece bir anlamı vardır, bağlam ne olursa olsun.
- **fazlalık (redundancy)**: Belirsizliği önlemek ve yanlış anlamaları azaltmak için, doğal diller bir çok gereksiz içeriğe sahiptir. Bu yüzden bir çok fazlalık barındırır. Biçimsel diller fazlalık içermez, az ve öz olmalıdır.
- **gerçekçilik**: Doğal diller deyim ve **mecaz** larla doludur. Eğer biri “Ayaklarıma kara sular indi” diyorsa, bu ayaklarına kara sular indi anlamına gelmez, gizli bir anlamı vardır ve yorgun olduğunu belirtir. Biçimsel dillerde cümlelerin gerçeği aynen yansıtmaları gerekir, anlamı yazılanla aynı olmalıdır.

Şiir - düzyazı - programlar

- **Şiir:** belirsizlik, mecaz. Kelimeler anlamları olduğu kadar sesleri için de kullanılır, ve tüm şiir bir etki veya duygusal bir tepki yaratır. Belirsizlik yaygın olmasının yanında sıklıkla bir gerekliliktir.
- **Düzyazı:** gerçek anlam, belirsizlik. Kelimelerin gerçek anlamı daha önemlidir, ve yapı anlama daha fazla katkı sağlar. Düzyazının şiire göre çözümlemesi daha kolaydır ancak yine de belirsizlikler içerebilir.
- **Programlar:** tek anlamlı, gerçek. Bilgisayar programının anlamı belirli (tek anlamlı) ve gerçek olmalıdır, ve token ile yapının çözümlenmesiyle tamamen anlaşılmalıdır.

sonuç

- biçimsel diller daha yoğundur, okuması/yazması daha fazla zaman alır.
- yapı önemlidir: yukarıdan-aşağıya, soldan-sağa okumak yeterli/doğru bir fikir değil
- kafanızda programı ayrıştırmayı, tokenleri ve yapıyı belirleme ve tanımlamayı öğrenmeniz gerekir.
- ayrıntılar önemlidir: yazım yanlışları ve noktalama hataları affedilmez.

ilk program

→ yeni programlama dili, yeni araç vs

→ "merhaba, dünya"

```
1 print "merhaba, dünya"
```

ilk program

→ yeni programlama dili, yeni araç vs

→ "merhaba, dünya"

1 **print** "merhaba, dünya"

→ print ekrana çıktı veren bir **işlev** (iş yapan küçük program parçası)

→ yazılacak mesaj çift tırnak içerisinde olmalıdır

→ alternatif yöntemlerde vardır: tek tırnak, üç tırnak, değişkenin değerini yazdırma

Neden Python

C'de "merhaba, dünya"

```
1  # include <stdio.h>
2
3  int main()
4  {
5      printf("merhaba, dünya");
6      return 0;
7  }
```

→ kodla, derle, çalıştır

Java'da "merhaba, dünya"

```
1  // Hello World in Java
2
3  class HelloWorld {
4      static public void main( String args)
5          System.out.println( "Hello World!")
6      }
7  }
```

→ kodla, çalıştır

“merhaba, dünya” – tek tırnak

çift tırnak yerine tek tırnakta kullanabiliriz

```
1 print 'merhaba, dünya'
```

özel karakterler – çok satır

→ aşağıdaki biçimde çıktıyı nasıl üreteceğiz

```
1 İnsanlar basaklara benzerler,  
2 İcleri bosken baslari havadadir,  
3 İcleri doldukca ve olgunlastikca egilirler.  
4      --"Montaigne"--
```

özel karakterler - çok satır

→ çok sayıda print satırı

```
print "Insanlar basaklara benzerler,"  
    print "Icleri bosken baslari havadadir,"  
    print "Icleri doldukca ve olgunlastikca egilirler."  
print "                                --"Montaigne"--"
```

özel karakterler – çok satır

→ çok sayıda print satırı

```
print "Insanlar basaklara benzerler,"  
    print "Icleri bosken baslari havadadir,"  
    print "Icleri doldukca ve olgunlastikca egilirler."  
print "                                --"Montaigne"--"
```

Hoopps ...

```
1  >>> print "                                --"Montaigne"--"  
2      File "<stdin>", line 1  
3          print "                                --"Montaigne"--"  
4                                             ^  
5  SyntaxError: invalid syntax  
6  >>>
```

özel karakterler – tek/çift tırnak

ters slaş karakteri veya tek tırnak

```
print "                --\"Montaigne\"--"  
print '                --"Montaigne"--'
```

→ kaçış karakterleri = ters slaş (escape sequences)

→ farklı amaçlar için de kullanılır

```
1 print "\nmerhaba\ndunya"
```

→ daha fazlası için:

["http://www.python.org/doc/2.5.2/ref/strings.html"](http://www.python.org/doc/2.5.2/ref/strings.html)

özel karakterler - üç tırnak

üç tırnak

```
print """
Insanlar basaklara benzerler,
Icleri bosken baslari havadadir,
    Icleri doldukca ve olgunlastikca egilirler.
                                --\"Montaigne\"--
"""
```

→ docstring denilir

→ help(), doctest()

“merhaba, dünya” – açıklama satırı: diyez (#)

Açıklama satırları

```
1  # Dosya ismi: 01_merhaba.py
2  # Bu ilk programımız.
3  # Tarih: 01.03.2010
4
5  print "merhaba, dünya"      # ekrana yaz
```

“merhaba, dünya” – açıklama satırı – üç tırnak

Açıklama satırları

```
1  """ Dosya ismi: 01_merhaba.py  
2  Bu ilk programimiz.  
3  Tarih: 01.03.2010  
4  """  
5  
6  print "merhaba, dünya"
```


"merhaba, dünya" - çalıştırılabilir betik

- Python: kabuk, betik
- betikleri çalıştırırken: `$ python 01_merhaba.py`
- kendi başına çalışır yapmak mümkün mü?
- yani: `$./01_merhaba.py`

```
1  #!/usr/bin/env python
2  #
3  # Dosya ismi: 01_merhaba.py
4      # Bu ilk programımız.
5      # Tarih: 01.03.2010
6
7      print "merhaba, dünya"           # ekrana yaz
```

- ve betik dosyasına çalışma izni ekleyin: `$ chmod a+x 01_merhaba.py`
- şimdi çalıştırın: `$./01_merhaba.py`

Python oturumu - hesap makinesi

- DEMO
- hesap makinesi: +, -, *, /, %
- değişken kavramı: asn, dsn, ort
- print cümlesi: print ort
- uygulama: not hesaplayıcı

```
1      #!/usr/bin/env python
2      # 01_ort.py
3      # degisken kavrami, print cümlesi
4
5      asn = 60
6      dsn = 80
7      ort = 0.4 * asn + 0.6 * dsn
8      print ort
```

basit girdi: input - raw_input

```
1      #!/usr/bin/env python
2      # 01_ort_input.py
3      # input kullanımı
4
5      asn = input('Arasnav notunu girin: ')
6      dsn = input('Donemsonu notunu girin: ')
7      ort = 0.4 * asn + 0.6 * dsn
8      print "Ortalama notunuz: ", ort
```

Sıra sizde

Aşağıdaki kavramları tanımlayın

- algoritma, bug, byte kod, derleme, hata ayıklama, istisna, çalıştırılabilir, biçimsel dil
- yüksek seviyeli dil, düşük seviyeli dil, doğal dil, hedef kod, ayrıştırma, taşınabilirlik
- print cümlesi, problem çözme, program, Python kabuğu, çalışma zamanı hatası, betik
- anlambilimsel hata, anlambilim, kaynak kod, sözdizimi, sözdizim hatası, token